
ՀՀ ԳԱԱ Հ. ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ՏՈՆՈՒՄ Է
ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 75-ԱՄՅԱԿԸ

ՀՀ ԳԱԱ Հ. ԱՃառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը, ի նշանավորումն ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրման 75-ամյակի, նախաձեռնել է միջոցառումների շարք՝ նվիրված ակադեմիայի և լեզվի ինստիտուտի հիմնադրման ու զարգացման ակունքներում կանգնած մեծանուն լեզվաբաններին:

Շարքի առաջին միջոցառումը տեղի ունեցավ հոկտեմբերի 5-ին և նվիրված էր մեծանուն հայագետ, լեզվաբան, պրոֆեսոր, ԳԱ ակադեմիկոս, ՀՍՍՀ գիտության վաստակավոր գործիչ Հրայրա Աճառյանին:

Բացման խոսքով հանդես եկավ Լեզվի ինստիտուտի տնօրեն, բ. գ. դ. Վիկտոր Կատվայանը, ներկայացրեց ինստիտուտի անցած ուղին: Մասնավորապես նշեց, որ ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտն իր հիմնադրման օրվանից շարունակում է հայ լեզվաբանական մտքի զարգացման նախորդ փուլերի ավանդները, գիտական գործակցություն է ծավալում ինչպես հայաստանյան, այնպես էլ արտերկրյա հայերենագիտական կենտրոնների հետ՝ առաջ մղելով գիտական միտքը և դառնալով նոր շրջանի հայերենագիտության կարևորագույն կենտրոնը:

Բարձր գնահատելով հաստատության ավանդը հայերենագիտության զարգացման գործում և ողջունելով ու շնորհավորելով Լեզվի ինստիտուտի աշխատակիցներին՝ ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար, ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը նշեց. “Հպարտությամբ պետք է փաստել, որ ինստիտուտում իրենց կոթողային աշխատանքներն են ստեղծել այնպիսի հզոր հայագետներ, ինչպիսիք են Հրայրա Աճառյանը, Արարատ Ղարիբյանը, Գրիգոր Ղափանցյանը, Գևորգ Ջահուկյանը և ուրիշներ, իսկ լեզվաբանների հետագա սերունդները նրանց ժառանգության արժանի շարունակողներն են եղել”: ՀՀ ԿԳՆ Լեզվի կոմիտեի նախագահ, բ. գ. թ. Դավիթ Գյուրջինյանն ընդգծեց հայերենագիտության զարգացման, լեզվի անաղարտության պահպանման, արևմտահայերենի ուսումնասիրության գործում ինստիտուտի աշխատակիցների դերը և հետագա գիտական ձեռքբերումներ մաղթեց ինստիտուտի գիտական անձնակազմին: Ողջունյի խոսք ասաց նաև Հայկական հան-

րագիտարանի տնօրեն Հովհաննես Այվազյանը: Նա անդրադարձավ Հ. Աճառյանի և Հ. Թումանյանի նամակագրությանը՝ ներկայացնելով երկու մեծերի մտահոգության առարկա դարձած խնդիրները կրթության, գրական լեզվի ու բարբառների գործառնության վերաբերյալ:

Հ. Աճառյանի կյանքը և գիտական գործունեությունը ներկայացրեց ինստիտուտի հայոց լեզվի պատմության բաժնի վարիչ, բ. գ. թ. Գայանե Մխիթարյանը: Նա հանգամանորեն անդրադարձավ Հ. Աճառյանի հիմնարար աշխատություններին՝ նշելով, որ հայագիտության ու լեզունների համեմատական քննության բազմազան ոլորտներում դրանք ելակետ և ուղենիշ են եղել հայ լեզվաբանների ու բանասերների մի քանի սերունդների համար և դեռ երկար պահպանելու են գիտական մեծ արժեքը:

Հաջորդիվ տեղի ունեցավ Հ. Աճառյանի կնոջ՝ Սոֆյա Աճառյանի «Իմ հուշերը Աճառյանի մասին» գրքի շնորհանդեսը: Գիրքը ներկայացրեց Հ. Աճառյանի զարմուհին՝ բ. գ. դ. Ամալյա Խաչատրյանը:

Հոկտեմբերի 29-ին տեղի ունեցավ շարքի երկրորդ միջոցառումը՝ նվիրված ՀՀ ԳԱ ակադեմիկոս, ՀՍՍՀ գիտության վաստակավոր գործիչ, ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիր, բ. գ. դ., պրոֆեսոր Գևորգ Բեգլարի Ջահուկյանին: Միջոցառմանը ներկա էին ԳԱԱ տարբեր հաստատությունների, բուհերի ներկայացուցիչներ, մտավորականներ, ուսանողներ:

Ողջունելով ներկաներին՝ ակադեմիկոս-քարտուղար, ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս Յու. Սուվարյանը նշեց, որ նմանատիպ միջոցառումները շատ կարևոր են. նա լիահույս է, որ հայ լեզվաբաններին նվիրված միջոցառումները շարունակական կլինեն: «Այսօր մեր խնդիրն է ոչ միայն գնահատել նրանց վաստակը, այլև փորձել շարունակել նրանց մեծ գործը: Ես երջանկություն եմ ունեցել աշխատելու ակադեմիկոս Ջահուկյանի հետ Հայերենի բարձրագույն խորհրդում, մեծ է նրա ներդրումը ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության ոլորտում, նրա դիտարկումներն արժանի են համաշխարհային ճանաչման»: Լեզվի կոմիտեի նախագահ Դավիթ Գյուրջիյանը պատմեց Գ. Ջահուկյանի հետ ծանոթության մասին. դեռևս ուսանողական տարիներից Գ. Ջահուկյանը անվիճելի հեղինակություն էր, հայագիտության հսկան: Շնորհավորելով Լեզվի ինստիտուտի հոբելյանական 75 - ամյակը՝ Դ. Գյուրջիյանը մատթեց, որ Ջահուկյանի սահմանած նշաձողը երբեք չխարխլվի: Միջուռքի նախարարի և նախարարության աշխատակիցների անունից

ողջույնի խոսքով հանդես եկավ Հայկ Ենգիբարյանը, հավաստիացրեց, որ նախարարության և Լեզվի ինստիտուտի փոխգործակցությունը կշարունակվի՝ ի նպաստ հայերենի տարածման և հայապահպանության: ՀՀ գրողների միության նախագահի, նախագահության վարչության անունից շնորհավորական խոսքով հանդես եկավ գրողների միության քարտուղար, բ. գ. դ. Պետրոս Դեմիրճյանը: Որպես Գ. Ջահուկյանի նախկին ուսանող՝ մի քանի դրվագ պատմեց ուսանողական տարիներից: Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ նաև բ. գ. դ., պրոֆեսոր Լալիկ Խաչատրյանը:

Միջոցառման բանախոսն էր ինստիտուտի գիտաշխատող, բ. գ. թ. Մերի Սարգսյանը*: Նա հանգամանալից ներկայացրեց Գ. Ջահուկյանի կյանքը և գիտական գործունեությունը, անդրադարձավ ականավոր լեզվաբանի հետազոտության բոլոր ոլորտներին՝ հայերենի համեմատական քերականություն, հայ քերականական մտքի պատմություն, հայոց լեզվի պատմություն, հայ բարբառագիտություն, ժամանակակից հայոց լեզվի նկարագրություն, հնդեվրոպական և նոստրատիկ լեզվաբանություն, ընդհանուր լեզվաբանություն, լեզվաբանության պատմություն, լեզվաբանության տեսություն... “Հարստացնելով լեզվաբանության բնագավառը նոր մտքերով, որոնք հանդես են գալիս որպես ամբողջական համակարգեր, փորձելով նպաստել հայ և համաշխարհային լեզվաբանական մտքի զարգացմանը, – ասաց բանախոսը, – Գ. Ջահուկյանն իր աշխատություններում առաջ է քաշել լեզվաբանական զանազան խնդիրների լուծման ճշգրիտ ուղիներ: Կարելի է անվերապահորեն ասել, որ Գ. Ջահուկյանի շնորհիվ մի նոր բարձունքի է հասել հայ և համաշխարհային լեզվաբանական միտքը”: Մ. Սարգսյանն էլույթը եզրափակեց Գ. Ջահուկյանի բանաստեղծություններից մեկով:

Միջոցառման երկրորդ հաստիքում էլույթ ունենալով ԳԱԱ թղթակից անդամ, բ. գ. դ. Լավրենտի Հովհաննիսյանն ասաց. “Ովքեր ծանոթ են Ջահուկյանին, կփաստեն, որ նա, ինչ մասնագիտություն էլ ընտրեր, լինելու էր առաջինն այդ ասպարեզում, երջանիկ ենք, որ առիթ ենք ունեցել մոտիկից ծանոթ լինելու նրան, շփվել նրա հետ, լսել նրա խորհուրդները: Նա համաշխարհային մեծ ճանաչում ունեցող գիտնական էր, մեծերի շարքում էր”: Երևանի պետական համալսարանի Հայ բանասիրության ֆակուլտետի դեկան, բ. գ. դ. Արծրուն Ավագյանը նշեց,

* Մ. Սարգսյանի “Գևորգ Ջահուկյանի կյանքը և գիտական գործունեությունը” վերնագրով զեկուցումը տե՛ս ՊԲՀ-ի սույն համարում (էջ 193–204):

որ համալսարանում ևս վառ է պահվում Գ. Ջահուկյանի հիշատակը, նրա անունով է անվանակոչվել լսարաններից մեկը: Լեզվի ինստիտուտի Ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի վարիչ, բ. գ. դ. Վազգեն Համբարձումյանը հուշեր և դրվագներ պատմեց Գ. Ջահուկյանի աշխատանքային առօրյայից: Բ. գ. դ. Ռոբերտ Թոխմախյանը խոսեց Գ. Ջահուկյանի գիտակազմակերպչական գործունեության մասին:

Միջոցառումը եզրափակվեց “Ջահուկյանական ընթերցումներ” մատենաշարի 13-րդ պրակի շնորհանդեսով: Մատենաշարի ստեղծման պատմությունը ներկայացրեց ինստիտուտի գիտական քարտուղար, բ. գ. թ. Անահիտ Աբրահամյանը: Նա ասաց, որ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի 75-ամյա բազմաթիվ հրատարակությունների շարքում առանձնանում է “Ջահուկյանական ընթերցումները”. այն հարգանքի ու գնահատանքի յուրատեսակ դրսևորում է վաստակաշատ գիտնականի, դեկավարի, ավագ գործընկերոջ և մեծ ուսուցչի հանդեպ: Գ. Ջահուկյանի մահից մեկ տարի անց ինստիտուտի տնօրեն Լ. Հովհաննիսյանն առաջարկեց հրավիրել գիտաժողով՝ նվիրված Ջահուկյանի հիշատակին: 2006–2018 թթ. ընթացքում մատենաշարի պրակներում հրատարակվել է 380 հոդված, դրանց մի մասը նվիրված է Ջահուկյանի կյանքին և գործունեությանը: Մատենաշարը թեմատիկ լայն ընդգրկում ունի՝ արդի հայերեն, հայոց լեզվի պատմություն, բարբառագիտություն, ընդհանուր և կիրառական լեզվաբանություն, համեմատական լեզվաբանություն, բառարանագրություն... Ա. Աբրահամյանը նշեց, որ երախտագիտության խոսք պետք է ասել մատենաշարի խմբագրական խորհրդին, հատկապես ընդգծեց ինստիտուտի գիտական գծով փոխտնօրեն, բ. գ. թ. Նազիկ Հովհաննիսյանի աշխատանքը՝ մատենաշարի ամեն մի պրակի խմբագրման, սրբագրման և հրատարակության պատրաստելու գործում: Ամփոփելով խոսքը՝ բանախոսն ասաց. “Լեզվաբան-հետազոտողները յուրաքանչյուր միտք թղթին հանձնելիս նորից ու նորից պետք է մտածեն. տեսնես՝ Ջահուկյանն ի՞նչ կասեր...”:

Հավելենք, Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում հոբելյանական միջոցառումները շարունակվելու են, հաջորդ երկուսը նվիրված կլինեն հայերենագիտության երախտավորներ Գ. Ղափանցյանին և Ա. Ղարիբյանին:

ՄԵՐԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ